

Оцінка знань про шляхи зараження парентеральним вірусним гепатитом в підлітковому середовищі вчителів та викладачів, які працюють з підлітками

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Проблема зростання захворюваності на парентеральні вірусні гепатити набула світових масштабів. Не менш актуальною вона є і в Україні, яка згідно з оцінками експертів ВООЗ, за показниками 2016 р. увійшла у топ-8 країн з найменшим охопленням вакцинацією дітей, поряд із Нігерією, Сомалі. Розробка науково обґрунтованих організаційних підходів до вирішення питання попередження поширення парентеральних вірусних гепатитів серед дітей, особливо старшого підліткового віку 15–17 років ускладнюється тим, що у цьому віці медики первинного контакту мають недостатньо часу і важелів впливу на формування поведінкових звичок у підлітків. Контакт освітян, зокрема і виховного татунку з підлітками є щоденним та передбачає залучення до участі у процесі виховання родини, батьків підлітка, що спонукало нас до висунення гіпотези, що міжсекторальна комплексна взаємодія медиків, освітян та родини за участі підлітка дозволить сформулювати ефективну стратегію попередження поширення парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі, що є незаперечно актуальним для вітчизняної охорони здоров'я.

Метою дослідження став аналіз результатів соціологічного опитування вчителів та викладачів Кіровоградської області, які щоденно працюють з підлітками, про фактори ризику та шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі, з'ясування готовності освітян взяти участь у програмних заходах з попередження їх поширення в підлітковому середовищі.

Матеріалами для дослідження слугували результати соціологічного опитування (399 анкет) вчителів та викладачів, за спеціально розробленою анкетною. Для досягнення поставленої мети використано класичні методи наукового дослідження: системного підходу; медико-статистичний; соціологічний (анкетного опитування).

Результати дослідження та їх обговорення. Опитана досвідчена категорія вчителів та викладачів, майже всі (94,24±1,17%) мали повну вищу освіту з суттєвим стажем роботи педагогом. Знання про шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів виявилися не повними: третина (35,34±2,39%) вважають, що парентеральним вірусним гепатитом можна заразитися з ївими їжу, запропоновану інфікованою людиною або користуючись спільними предметами навчання та побуту (34,59±2,38), спільним посудом (27,82±2,24%), при спільному користуванні туалетом, ванною, рушником, милом (35,39±2,24%), через укуси комара (38,35±2,43%). Особисту можливість інфікування визнають лише 41,35±2,47% опитаних, ще 23,31±2,12% вагаються у наявності такої загрози.

З'ясовано, що близько половини (47,62±2,50%) викладачів, додатково до педагогічного навантаження, займаються виховною роботою підлітків, оскільки є класними керівниками, в тому числі взаємодіючи із родиною підлітка, його батьками та медичними працівниками. Вищенаведене переконує в готовності освітян та наявності невикористаного потенціалу міжсекторального впливу на попередження поширення парентеральних вірусних гепатитів із залученням до його реалізації не лише медиків, а й освітян, які щоденно працюють з підлітками.

Висновки. По при те, що знання про шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів серед вчителів та викладачів, які щоденно контактують з підлітками, виявилися не повними, освітяни висловили готовність до взаємодії з медичними працівниками, підлітками та їх родинами щодо протидії поширення парентеральних вірусних гепатитів. Залучення викладачів та вчителів до інформаційно-просвітницької і виховної роботи з підлітками щодо попередження поширення парентеральних вірусних гепатитів в їх середовищі, може стати ефективним вектором міжсекторального програмного впливу на регіональному рівні.

Ключові слова: парентеральні вірусні гепатити, Кіровоградська область, підлітки.

Вступ

Проблема зростання захворюваності на парентеральні вірусні гепатити набуває світового значення. Так, у 2015 р. вірусні гепатити (В і С) стали причиною 1,34 млн смертей (що на 140 тис. більше, ніж від туберкульозу, і на 340 тис. більше, ніж жертв ВІЛ-інфекції/СНІДу). Смертність від парентеральних вірусних гепатитів, яка в основному зумовлена цирозом печінки

(ЦП) та гепатоцелюлярною карциномою (ГЦК), за період з 2000 р. по 2015 р. зросла на 22%. Доповнює ситуацію проблема низької вакцинопрофілактики від гепатиту В в Україні [1, 2, 5, 6]. Охоплення вакцинопрофілактикою гепатиту В дітей до року, розпочате в 2000 р., в 2002 р. становило 48,5%, в 2006 – 96,5%, з коливаннями в наступні роки від 80,0% до 50,0%, особливо зменшилося за останні п'ять років, що призвело до оприлюднених МОЗ України в 2016 р. критичних 28,8% [3, 4]. За даними окремих

дослідників дійсна кількість випадків парентеральних вірусних гепатитів щонайменше в 5 разів перевищує результати офіційної статистики через значну кількість пацієнтів із хронічним вірусним гепатитом, у яких відсутні або мінімізовані ознаки хронічного запального процесу в печінці [7].

Метою дослідження став аналіз результатів соціологічного опитування вчителів та викладачів Кіровоградської області, які щоденно працюють з підлітками, про фактори ризику та шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі, з'ясування готовності освітян взяти участь у програмних заходах з попередження їх поширення в підлітковому середовищі.

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження слугували результати соціологічного опитування вчителів та викладачів, за спеціально розробленою анкетною. Для аналізу були взяті результати опитування 399 освітян, середній вік яких склав $43,01 \pm 1,69$ років, з переважаючою кількістю серед респондентів осіб жіночої статі ($85,46 \pm 1,93\%$), одружених ($68,42 \pm 2,33\%$), мешканців міст ($94,74 \pm 1,12\%$) Кіровоград, Олександрія, Кропивницький. Розрахунки репрезентативності соціологічних досліджень вивчення думки освітян Кіровоградської області, які працюють з дітьми 10–17 років, проведені з урахуванням їх абсолютної кількості – 19 362 (з них станом на 01.01.2017 р. педагогічний склад шкіл 18 260 та спеціалізованих закладів середньої освіти – 1 102 викладача).

Опитування респондентів відбувалося за умови попереднього повідомлення про мету його проведення та після отримання їх усної згоди про участь у науковому дослідженні (соціологічному опитуванні).

Для досягнення поставленої мети використано класичні **методи** наукового дослідження на основі системного підходу, медико-статистичний, соціологічний (анкетного опитування).

Результати дослідження та їх обговорення

Узагальнення отриманих результатів соціологічного дослідження продемонструвало, що більшість опитаних освітян ($81,70 \pm 1,94\%$) працюють в школі з учнями 5-11 класів, $18,3 \pm 1,94\%$ – зі студентами перших курсів ПТУ та ВНЗ. Майже половина респондентів ($47,62 \pm 2,50\%$) додатково до педагогічного навантаження є класними керівниками, а отже займаються виховною роботою підлітків.

З'ясування наявності знань у вчителів і викладачів про шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів та можливих ризиків інфікування ними в молодіжному і підлітковому середовищі показало, що більшість з них ($79,7 \pm 2,01\%$) знають, що парентеральним вірусним гепатитом можна заразитися при сексуальних стосунках з непостійним партнером без використання засобів захисту (презерватива), $86,72 \pm 1,70\%$ знають про загрозу передачі парентеральних вірусних гепатитів у осіб, які перебувають

у статевих стосунках без презервативу зі споживачами ін'єкційних наркотиків. При цьому, третина ($35,34 \pm 2,39\%$) респондентів вважають, що парентеральним вірусним гепатитом можна заразитися з'ївши їжу, запропоновану хворою людиною, при користуванні спільними предметами навчання та побуту ($34,59 \pm 2,38\%$), через укуси комара ($38,35 \pm 2,43\%$), спільне користування туалетом, ванною, рушником, милом ($35,59 \pm 2,40\%$), спільний посуд ($27,82 \pm 2,24\%$).

Кожен п'ятий викладач ($18,80 \pm 1,96\%$) насторожений та відчуває ризик інфікування, працюючи в навчальному закладі з підлітками та молоддю. Хоча більшість ($73,68 \pm 2,20\%$) такого ризику не відчувають, як і більшість викладачів ($86,97 \pm 1,69\%$), які засвідчили, що ризик інфікування відсутній при потисканні рук і дружніх обіймах.

Про ризик зараження парентеральним вірусним гепатитом в косметичному салоні, при проведенні таких процедур як педикюр, манікюр, інформована більшість ($91,23 \pm 1,42\%$) вчителів та викладачів, лише $5,51 \pm 1,14\%$ не знають про його наявність, а $3,26 \pm 0,89\%$ сумніваються, що такий ризик є. $62,66 \pm 2,42\%$ опитаних інформовані, що інфікування можливе в перукарні, кожен третій ($27,57 \pm 2,24\%$) переконаний у відсутності такого ризику, ще $9,77 \pm 1,49\%$ не визначилися із відповіддю на запитання. Майже всі респонденти знають про ймовірність інфікування при переливанні крові, гемодіалізі ($94,74 \pm 1,12\%$), нанесенні татуювань ($95,49 \pm 1,04\%$), відвідуванні стоматолога ($94,49 \pm 1,14\%$), під час різних оперативних втручань в медичному закладі ($93,23 \pm 1,26\%$). Навіть проведення ін'єкцій в стінах медичного закладу на думку опитаних ($86,97 \pm 1,69\%$) становить загрозу зараження парентеральним вірусним гепатитом.

У відповідях на питання чи допускають респонденти особисту можливість інфікування парентеральним вірусним гепатитом $41,35 \pm 2,47\%$ відповіли позитивно, $35,34 \pm 2,39\%$ негативно, і майже третина ($23,31 \pm 2,12\%$) не змогли визначитися у відповіді на це запитання, що засвідчує лише початковий етап формування або незрілу настороженість щодо передачі інфекцій парентеральним (гемоконтактним) шляхом в середовищі освітян. Більше третини вчителів і викладачів ($44,61 \pm 2,49\%$) вважають, що особи з парентеральним вірусним гепатитом повинні лікуватися окремо від інших людей, щоб захистити загальне населення від інфікування, ще $23,56 \pm 2,12\%$ вважають, що такі підлітки мають навчатися окремо від інших дітей, щоб попередити поширення парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі. Такі результати можуть опосередковано засвідчувати формування стигматизації освітнього суспільства на тлі незнання шляхів передачі парентеральних вірусних гепатитів серед підлітків. При цьому $72,93 \pm 2,22\%$ опитаних не змінили б свого ставлення до знайомої людини після того, як дізналися про її захворювання на парентеральний вірусний гепатит.

$83,71 \pm 1,85\%$ освітян підтримують ініціативне запровадження щорічного обстеження підлітків на парентеральні вірусні гепатити. Більшість вчителів ($75,44 \pm 2,15\%$) проводять роботу з батьками, в тому числі

щодо безпечної сексуальної поведінки підлітків, 82,21±1,91% інформують учнів про гемоконтактні парентеральні шляхи передачі вірусних гепатитів, відомі заходи захисту та профілактики щодо них, 96,49±0,92% регулярно розповідають учням про негативний вплив вживання алкоголю та наркотичних речовин на здоров'я дитячого, підліткового організму, 90,48±1,47% проводять заходи серед учнів із профілактики вживання наркотичних речовин, 74,44±2,18% засвідчили, що дають рекомендації учням щодо безпечних сексуальних стосунків, приблизно стільки ж освітян (74,94±2,17%) залучають до профілактичної роботи з підлітками медичних працівників. Наведене переконує у готовності освітян до взаємодії із медичними працівниками та наявності невикористаного потенціалу щодо міжсекторального впливу на вирішення проблеми попередження поширеності парентеральних вірусних гепатитів, шляхом залучення вчителів та викладачів, які щоденно контактують з підлітками, як з освітньою, так і з виховною метою.

Висновки

Результати проведеного опитування засвідчили наявність не повних знань серед вчителів та викладачів про шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі. Особисту можливість інфікування визнають лише 41,35±2,47% опитаних, ще 23,31±2,12% вагаються у наявності такої загрози. Вищенаведене свідчить про лише початковий етап формування настороженості в освітньому середовищі щодо передачі парентеральних вірусних гепатитів в підлітковому середовищі, що потребує наукового обґрунтованого втручання.

Значний відсоток педагогів вважають, що інфіковані парентеральним вірусним гепатитом підлітки

повинні лікуватися (44,61±2,49%) та навчатися (23,56±2,12%) окремо від інших дітей, щоб попередити поширення інфекційного процесу, 23,31±2,12% почувалися б неспокійно, отримуючи допомогу від колеги із діагностованих парентеральним вірусним гепатитом, 43,86±2,48% відчували б неспокій, користуючись одними предметами викладання та побуту разом із таким колегою, що опосередковано свідчать про стигматизацію освітнього суспільства на тлі відсутності вичерпних знань про фактори ризику, шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів та формування упередженого ставлення до інфікованих осіб.

З'ясовано, що близько половини (47,62±2,50%) викладачів, додатково до педагогічного навантаження, займаються виховною роботою підлітків, оскільки є класними керівниками. Переважна більшість освітян: проводять роботу із батьками підлітків (75,44±2,15%), в тому числі щодо безпечної сексуальної поведінки; інформують про шляхи передачі парентеральних вірусних гепатитів (82,21±1,91%); розповідають про негативний вплив алкоголю та наркотичних речовин на здоров'я підліткового організму (96,49±0,92%); беруть участь у заходах з профілактики вживання наркотичних речовин (90,48±1,47%); дають рекомендації учням підліткового віку щодо безпечних сексуальних стосунків (74,44±2,18%); залучають до участі в такій профілактичній роботі медиків (74,94±2,17%). Більшість (83,71±1,85%) педагогів підтримують ініціативне запровадження щорічних обстежень підлітків на парентеральні вірусні гепатити. Вищенаведене переконує в готовності освітян до взаємодії з медичними працівниками та наявності невикористаного потенціалу міжсекторального впливу на попередження поширення парентеральних вірусних гепатитів із залученням до його реалізації не лише медиків, а й освітян, які щоденно працюють з підлітками.

Література

1. *Global Hepatitis Report 2017*. Geneva: World Health Organization; 2017. – Available from: <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255016/1/9789241565455-eng.pdf>.
2. *ВООЗ*. Гепатит В. Информационный бюллетень. Апрель 2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs204/ru>.
3. *Показники рівня вакцинації в Україні* – інформація від МОЗ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zdorov-info.com.ua/novosti/medicina-segodnja/17262-pokazniki-rivnja-vakcinacii-v-ukraini--informacija-vid-moz.html>.
4. *МОЗ оприлюднило статистику щеплень та інфекційних захворювань у дітей*. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zaxid.net/moz_oprilyudnilo_statistiku_shheplen_ta_infektsiynih_zahvoryuvan_u_ditey_n1435783.
5. *Hepatitis B*. Fact sheet N 204. Updated July 2015. – Available from: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs204/en/>.
6. *Van Herck K. Schedules for hepatitis B vaccination of risk groups: balancing immunogenicity and compliance / K. Van Herck, E. Leuridan, P. Van Damme // Sex Transm. Infect.* – 2007. – Vol. 83 (6). – P. 426–432.
7. *Влияние социальных факторов на развитие эпидемического процесса в современных условиях (на модели гепатита В) / А.Л. Гураль, В.Ф. Мариевский, Т.А. Сергеева [и др.] // Вчення Л.В. Громашевського на сучасному етапі розвитку епідемічного процесу*. – Київ, 2007. – С. 29–36.

Дата надходження рукопису до редакції: 19.10.2018 р.

Оценка знаний о путях инфицирования парентеральным вирусным гепатитом в подростковой среде учителей и преподавателей, которые работают с подростками

Н.В. Медведовская, И.И. Касьяненко
Национальная медицинская академия
последипломного образования имени П.Л.Шупика
Украинский институт стратегических исследований
МЗ Украины,

Целью исследования стало социологическое исследование среди учителей и преподавателей Кировоградской области, которые ежедневно контактируют с подростками, о факторах риска и путях передачи парентеральных вирусных гепатитов среди подростков, восстановление их готовности брать участие в программах мероприятий по профилактике инфицирования подростков.

Материалами для исследования служили результаты опроса (399 анкет) учителей и преподавателей за специально разработанной анкетой. Используются следующие **методы** научного исследования: системного подхода, медико-статистический, социологический (анкетного опроса).

Результаты исследования и их обсуждение. Опрошено опытную категорию учителей и преподавателей, из которых 94,24±1,17% имели полное высшее образование со значительным стажем работы. Знания о путях передачи парентеральных вирусных гепатитов являются не полными: 35,34±2,39% считают, что парентеральным вирусным гепатитом можно заразиться через еду, которая предложена инфицированным человеком или пользуясь общими предметами обучения и быта (34,59±2,38), общей посудой (27,82±2,24%), общими пользованиями туалетом, ванной, полотенцем, мылом (35,39±2,24%), через укусы комара (38,35±2,43%). Личную возможность инфицирования признают 41,35±2,47% опрошенных, 23,31±2,12% сомневаются в такой возможности.

Выводы. Уровень знаний о путях передачи парентеральных вирусных гепатитов учителей и преподавателей, которые ежедневно контактируют с подростками является не полным. При этом они высказали готовность к взаимодействию с медицинскими работниками и родителями в вопросах профилактики инфицирования подростков парентеральными вирусными гепатитами.

Ключевые слова: парентеральные вирусные гепатиты, Кировоградская область, подростки.

Assessment of knowledge of the ways of infection with parenteral hepatitis in the teenage teachers' environment and the teachers who work with teens

N.V. Medvedovska, I.I. Kasianenko
National P.L. Shupik Medical Academy
of postgraduate education
"Ukrainian Institute of Strategic Studies
of the Ministry of Health of Ukraine"

Research objective was the analysis of results of sociological poll of teachers and teachers of the Kirovohrad region who daily work with teenagers, about risk factors and a way of transfer of a parenteral viral hepatitis among teenagers, detection of readiness of teachers to take participation in program actions for prevention of their distribution in teenagers. Results of sociological poll (399 questionnaires) of teachers and teachers, under specially developed questionnaire became materials for a research. For achievement of a goal classical methods of scientific research are used: system approach; medico-statistical; sociological (questionnaire).

Results of a research and their discussion. Results of a research and their discussion. The skilled category of teachers and teachers is interviewed, almost all (94.24±1.17%) had full higher education with essential length of service the teacher. Knowledge of ways of transfer of a parenteral viral hepatitis was not full: a third (35.34±2.39%) is considered that the parenteral viral hepatitis can catch having eaten the food offered by the infected person or using the general objects of education and life (34.59±2.38), the general ware (27.82±2.24%), at general use by a toilet, a bathtub, a towel, soap (35.39±2.24%), through a sting of a mosquito (38.35±2.43%). The personal possibility of infection is realized only by 41.35±2.47% of respondents, another 23.31±2.2% doubt available such threat.

Conclusions. In spite of the fact that knowledge of ways of transfer of a parenteral viral hepatitis among teachers and teachers who daily contact to teenagers was not full, teachers expressed readiness for interaction with health workers, teenagers and their families concerning counteraction to spread of a parenteral viral hepatitis.

Key words: parenteral viral hepatitis, Kirovograd region, teenagers.

Відомості про авторів

Медведовська Наталія Володимирівна – д.мед.н., проф., професор кафедри сімейної медицини та амбулаторно-поліклінічної допомоги НМАПО імені П.Л. Шупика; вул Дорогожицька, 9, м. Київ, 04112, Україна.

Касьяненко Іван Іванович – пошукач ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»; пров. Волго-Донський, 3, Київ, 02099, Україна.